

เพื่อน

พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

วัดเทพนารีจัดพิมพ์เป็นที่ระลึก
เนื่องในงานฉลองกุฏิประชาสามัคคี
และ

มุทิตาสักการะแด่

พระมหากมล ถาวโร (มั่งค้ำมี)

(น.ธ.เอก, ป.ธ. ๔, พ.ม., พธ.บ.)

ในงานฉลองตราตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารี

วันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

เพื่อน

© พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ISBN 974-639-350-2

พิมพ์ครั้งที่ ๑   จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒   : กรกฎาคม ๒๕๔๑ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
งานฉลองกุฎิประชาสามัคคี และฉลองตราตั้งผู้ช่วย
เจ้าอาวาสวัดเทพนารี ของพระมหากมล ดาวโร

ภาพปก   : หลวงพ่อศรีเทพ พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย
พระประธานในอุโบสถวัดเทพนารี

ออกแบบ   : กมล/นรินทร์

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๒๒๑-๘๘๕๒, ๒๒๔-๘๒๑๔, ๖๒๓-๖๔๑๗

โทรสาร ๖๒๓-๖๔๑๗

มุขิตาทกตา

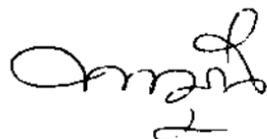
พระราชวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ในการจัดงานฉลองกุฎิประชาสามัคคี วัดเทพนารี แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และฉลองตราตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารี ในวันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ คณะกรรมการจัดงานได้ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ “เพื่อน” เพื่อเป็นธรรมบรณการแก่ผู้มาร่วมในงาน ครั้นนี้

โดยที่ พระมหากมล ภาวโร เป็นพระเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในสังกัดรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่ไว้วางใจจากเจ้าอาวาสวัดเทพนารี จึงได้ขอเสนอแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารี ช่วยรับภาระดูแลวัดเทพนารี

นับได้ว่า พระมหากมล ภาวโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารี เป็นผู้มีความรู้และความสามารถเหมาะสมที่รับใช้งานพระพุทธรศาสนาเป็นอย่างดี ขอแสดงความยินดีและอนุโมทนา

(พระราชวรมุณี)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มุขิตาภกา

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ)

ในโอกาสที่พระมหากมล ถาวร ได้รับควมไว้วางใจจากเจ้าคณะกรุงเทพมหานครให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารีแขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๑ นับเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความปิติยินดีแก่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหากมล ถาวร เป็นผู้ที่ถูกคัดเลือกเพื่องานการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และที่วัดเทพนารี มาโดยตลอด งานที่ท่านได้รับมอบหมายย่อมสำเร็จด้วยดีเสมอ ทั้งนี้เพราะท่านมีอิทธิบาท ๔ คือ

๑. มีความรักในการทำงาน (ฉันทะ)
๒. มีความพยายามทำงานอย่างไม่ท้อถอย (วิริยะ)
๓. มีจิตจดจ่อในงานนั้นๆ อย่างไม่ลดละ (จิตตะ)
๔. มีการตรวจตราใคร่ครวญงานนั้นๆ จนสมบูรณ์ (วิมังสา)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ตามหลักพุทธธรรมว่า งานใดที่ท่านมหากมล ทำมาแล้วก็ประสบผลดี งานที่กำลังทำอยู่ก็มีผลสัมฤทธิ์ และงานที่จะปฏิบัติต่อไป ย่อมมีผลสำเร็จอย่างแน่นอน

ขอคุณพระศรีรัตนตรัยจงช่วยให้เจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ

(พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ)

รักษาการรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

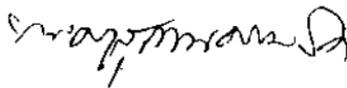

คณะสงฆ์และคณะกรรมการวัดเทพนารีได้ปรารภกันว่า กุฎิที่สร้างขึ้นหลังเก่านั้นแม้จะสร้างด้วยไม้สักก็จริง แต่สร้างมานานแล้วย่อมถึงความชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลาจึงเริ่มสร้างกุฎิหลังใหม่ด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กขึ้นแทน จำนวน ๔ หลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยผู้มีจิตศรัทธารับเป็นเจ้าภาพสร้าง ๒ หลัง คือ หลังที่ ๑ กุฎินันทะวงษ์ หลังที่ ๓ กุฎิพัชรภิญโญพงศ์ หลังที่ ๔ กุฎิญาณวโร(อยู่ในระหว่างดำเนินการ)

ส่วนหลังที่ ๒ เป็นกุฎิทรงไทย คอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น มีจำนวน ๑๐ ห้อง ไม่มีเจ้าภาพจองเป็นเจ้าภาพสร้างทั้งหลัง จึงมีเจ้าภาพบริจาคสร้างเป็นห้องๆ และสาธุชนผู้มีจิตศรัทธาทัวไปร่วมบริจาคสมทบทุนดำเนินการ ด้วย จึงใส่ชื่อว่า “กุฎิประชาสามัคคี”

คณะเจ้าภาพจึงกำหนดทำบุญฉลองตามประเพณีเพื่อเป็นสิริมงคล และจัดงานมุทิตาสักการะแด่ พระมหากษัตริย์ ในโอกาสที่ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารี ในวันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ รายละเอียดดังปรากฏในกำหนดแล้ว

ขอขอบคุณพระเถระที่รับอาราธนาและสาธุชนทั้งหลายที่มาเป็นเกียรติแก่งานในครั้งนี้

(พระครูสุเทพธรรมรัต)

เจ้าอาวาสวัดเทพนารี

สัมโมชฌยกถา

คณะเจ้าภาพกุฎิประชาสามัคคีและชาววัดเทพนารี ได้กำหนดจัดงานทำบุญฉลองกุฎิ ในวันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ และจัดงานฉลองตราตั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารี ให้แก่ข้าพเจ้าด้วย

แม้บ้านเมืองจะตกอยู่ในยุคข้าวยากหมากแพงถึงเพียงนี้ แต่คณะเจ้าภาพก็พร้อมใจกันเสียสละจัดงานให้อย่างยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าไม่มีสิ่งอื่นที่จะมอบเป็นการตอบแทนในความดีของท่านในครั้งนี นอกจากพุทธธรรมจึงกราบอาราธนาพระเดชพระคุณพระเทพสีมาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา มาปาฐกถาพิเศษ และขออนุญาตพระเดชพระคุณพระราชวรมุนี อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์หนังสือ "เพื่อน" เป็นธรรมบรรณาการแก่ผู้ร่วมงาน และโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์สมุดฉีกถวายจำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ขออนุโมทนาและขอบคุณเป็นที่ยิ่งแก่บรรดาญาติโยม มิตรสหายที่มีส่วนร่วมในงานครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

บุญกุศลความดีจะพึงเกิดมีจากการพิมพ์หนังสือ "เพื่อน" ขอบุญคิดแต่ผู้มีพระคุณทุกท่าน และสรรพสัตว์ผู้ร่วมเกิดแก่เจ็บตายในทุกภพ.

(พระมหากมล ถาวโร)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพนารี

สารบัญ

เพื่อน	๑
เพื่อนเป็นทั้งมิตร	๒
ประเภทของเพื่อน	๖
ลักษณะของน้ำใจ	๑๕
จริต ๖ ประเภท	๒๖
ความสำคัญของกัลยาณมิตร	๒๙
เชิงอรรถ	๓๒

เพื่อน

พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ขอเจริญพร คณะเพื่อนชาววัฒนาวิทยาลัยและครอบครัวทุกท่าน

วันนี้ ถือว่าเป็นการทำบุญพิเศษของคณะเพื่อนร่วมรุ่นแห่ง
วัฒนาวิทยาลัย ซึ่งตามปกติก็ได้พบปะสังสรรค์กันเป็นประจำ แต่
ครั้งนี้ได้มาทำบุญทำกุศลร่วมกันเนื่องในโอกาสมีอายุครบ ๔ รอบ
ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ และจัดให้มีการ
บรรยายธรรมะโดยขอให้อาตมาพูดในหัวข้อเรื่องว่า เพื่อน

แม้บางคนจะบอกว่าคนที่เป็นเพื่อนกันมาตั้งนานน่าจะรู้ว่า
ความเป็นเพื่อนนั้นคืออะไร แต่วันนี้จะพูดในแง่ของธรรมะ คือให้
ท่านทั้งหลายได้ทบทวนจากประสบการณ์ของตนเองว่า ที่เป็นเพื่อน
กันมายาวนาน และมีมิตรภาพยั่งยืนได้นี้เพราะมีธรรมะอะไร ซึ่งธรรมะ
นั้นเราอาจจะนำไปใช้สอนลูกหลานของเราและเสริมความเป็นเพื่อน
ให้เข้มแข็งมั่นคงและเป็นประโยชน์ไพศาลยิ่งขึ้น

ท่านทั้งหลายเป็นเพื่อนที่รู้จักกันมาตั้งแต่เรียนชั้นอนุบาลใน
วัฒนาวิทยาลัย จนถึงขณะนี้อยู่ในช่วงอายุ ๔ รอบ การเป็นเพื่อน
มาตั้งแต่ชั้นอนุบาลจัดเป็นเพื่อนที่สนิทกันมาก ภาษาบาลีเรียกว่า

---

* ธรรมบรรยายเนื่องในพิธีบำเพ็ญกุศลฉลองอายุครบ ๔ รอบของคณะเพื่อนชาว
วัฒนาวิทยาลัย ที่บ้านของ ดร.เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๐

สหญิงสุกัฬกะ หมายถึงเพื่อนที่เล่นสนุกสนานด้วยกัน* เช่นปั่นตุ๊กตา หรือเล่นขายของมาด้วยกัน ภาษาบาลีนี้แสดงถึงความเป็นเพื่อนที่แน่นแฟ้นมากเพราะคบกันมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็กเล็ก

เพื่อนเป็นทั้งมิตรและสหาย

คำว่า “เพื่อน” ในภาษาไทยตรงกับคำในภาษาบาลีว่า “มิตร” และ “สหาย” สองคำนี้มีความหมาย ไม่เหมือนกัน บางคนเป็นมิตรแต่ไม่ได้เป็นสหาย บางคนเป็นสหายแต่ไม่ได้เป็นมิตร แต่คณะเพื่อนชาววัฒนาวิทยาลัยนี้เป็นทั้งมิตรและสหาย

เมื่อว่าโดยรากศัพท์ในภาษาบาลี คำว่ามิตรหมายถึงคนที่คบกันด้วยความชอบพอรักใคร่ คำนี้มาจากรากศัพท์ว่าเมตตาแปลว่าความรัก คำว่ามิตรท่านให้คำจำกัดความว่า เมตตตายตีติ มิตุโต ผู้มีความเมตตาคือชอบพอรักใคร่กันชื่อว่าเป็นมิตร^๒

ส่วนคำว่าสหายหมายถึงผู้ทำกิจกรรมร่วมกัน ร่วมโชคชะตาเดียวกัน เรียนด้วยกันหรือร่วมงานกัน คำว่าสหายแปลว่ามาด้วยกันไปด้วยกัน สหายเป็นลักษณะของคนร่วมทำกิจกรรม เพื่อนร่วมงานก็เรียกว่าสหาย^๓

บางคนเป็นเพื่อนร่วมงานกันเช่นเป็นเจ้านายเป็นลูกน้องแต่ไม่ได้เป็นมิตรกัน พวกเขาเป็นสหายโดย ความจำใจ คอยแต่คิดว่าเมื่อไรอีกฝ่ายหนึ่งจะไปเสียที ไม่มีความเป็นมิตรเพราะขาดน้ำใจที่ดีต่อกัน ฉะนั้น สหายจึงอาจจะไม่ใช่มิตร เพียงแต่ทำงานร่วมกันอยู่ร่วมกันก็เป็นแค่สหายเท่านั้น เราจึงใช้คำว่าสหายในทางธรรม

สำหรับเรียกผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน หลายท่านแต่งชุดขาวไปวัดร่วมกันทำบุญ ทำกุศล อย่างนี้เรียกว่า สหายในทางธรรม หรือ สหธรรมมิกคือผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน

สำหรับกลุ่มของท่านทั้งหลายนี้ตั้งชื่อว่า **กลุ่มไฝธรรม** ถือว่าเป็นสหายในทางธรรมด้วย จึงสามารถ รวมกลุ่มกันมาฟังธรรมได้ นี่ก็เป็นเครื่องยืนยันว่าเป็นกลุ่มไฝธรรม บางคนเป็นมิตรชอบพอกัน แต่ต้องอยู่ไกลไม่อาจจะทำกิจกรรมร่วมกันจึงไม่ได้เป็นสหาย บางคนเป็นสหายกันทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ไม่ได้เป็นมิตรกันเพราะไม่ได้ชอบพอรักใคร่ ทุกคนต้องการเพื่อนที่ดีคือคนที่ เป็นทั้งมิตรและสหาย

ถ้ามีน้ำใจต่อกันเป็นพื้นฐาน มิตรก็พัฒนาเป็นสหาย สหายก็กลายเป็นมิตร ดังพุทธศาสนสุภาษิต ในพระไตรปิฎกที่ว่า

“มิตฺโต หเว สตุตฺตปเทน โหติ

เดินทางร่วมกัน ๗ ก้าว ชื่อว่าเป็นมิตร

สหาโย ปน ทฺวาทสเสน โหติ

เดินทางร่วมกัน ๑๒ ก้าว ชื่อว่าเป็นสหาย

มาสทฺตมาเสน จ ญฺาติ โหติ

อยู่ร่วมกันหนึ่งเดือนหรือครึ่งเดือน ชื่อว่าเป็นญาติ

ตตฺตฺตริ อตฺตสโมปี โหติ

อยู่ร่วมกันนานกว่านั้นก็เหมือนตนเอง”

ความเป็นเพื่อนของท่านทั้งหลายผ่านมาถึง ๔ ขั้นตอน คือ

(๑) เดินทางร่วมกัน ๗ ก้าว ชื่อว่าเป็นมิตร เพราะท่านทั้งหลายมีความชอบพอรักใคร่กัน

(๒) เดินทางร่วมกัน ๑๒ ก้าว ชื่อว่าเป็นสหาย เพราะทำกิจกรรมร่วมกัน คือเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียน

(๓) คบหากันเป็นเดือนเป็นปี จึงเป็นเหมือนญาติ ดังบาลีว่า **วิสุสาสปรมา ญาติ** ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง^๕ การทำงานร่วมกันมีน้ำใจผูกพันต่อกันเป็นยิ่งกว่าญาติ

(๔) อยู่ร่วมกันนานกว่านั้นก็เหมือนตนเอง หมายความว่า ถ้าคบกันนานจนรู้สึกว่ายากแทนกันได้ ก็เป็นเหมือนตนเอง

ความเป็นมิตรเริ่มในทางกายด้วยการพบปะสังสรรค์กัน แต่เพียงการพบปะสังสรรค์กันอาจจะ ไม่ทำให้เป็นมิตรกันได้ เพราะว่างบางทีแม้เราจะเรียนร่วมชั้นกัน แต่ไม่ได้แผ่หน้าใจถึงกัน ไม่ได้มองอีกฝ่าย เท่าเทียมกับเรา ความเป็นมิตรก็ไม่เกิด ความเป็นมิตรเริ่มขึ้นจากการยอมรับคุณค่าของแต่ละฝ่าย ในที่ทำงานเราเป็นสหายร่วมงานกัน แต่อาจจะไม่เป็นมิตรกัน คนหนึ่งถือตัวเป็นเจ้านาย เห็นลูกน้องเข้ามาพบ ก็มองเขาในฐานะที่เป็นผู้รับสนองงาน แต่ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน อย่างนี้ก็ยากที่จะเป็นมิตร หมายความว่า เป็นแต่เพียงการมาทำงานร่วมกันแต่ไม่มีไมตรีจิต

แม้จะอยู่ร่วมกันในเวลาอันสั้นไมตรีจิตนั้นก็พัฒนาได้ ไมตรีจิตเริ่มต้นจากการยอมรับความเป็นมนุษย์ ของกันและกัน อาตมาได้เคยอ่านข่าวว่าเสือกับสุนัขอาศัยอยู่ในกรงเดียวกันในฟาร์มจระเข้ที่สมุทรปราการ ถือว่าเป็นสหายกันร่วมชะตากรรมเดียวกันอยู่ในกรงเดียวกันมาตั้งแต่เกิดและเป็นมิตรต่อกัน เสือกไม่กินสุนัข ใครไปใครมาพบเข้าหรือพาเด็กไปดูก็ชื่นใจ สัตว์ทั้งสองเป็นทั้งมิตรทั้งสหายร่วมชะตากรรมเดียวกันตั้งแต่เกิดมา อยู่ในกรงเดียวกัน

ความเป็นมิตรคือการมีน้ำใจผูกพันกัน การยอมรับในกันและกัน มองให้เห็นแก่นแท้ในความเป็นมนุษย์ ตรงนี้เป็นจุดเริ่มของมิตรภาพ

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง มีเรื่องที่บ้านทีกไว้ว่า^๖ เมื่อฝรั่งเศสแพ้เยอรมันนี้ ชาวฝรั่งเศสคนหนึ่ง ถูกจับเป็นเชลยสงคราม ในค่ายกักกันของเยอรมันนี้ ในค่ายแห่งนี้ผู้คุมมักจะหาเหตุประหารชีวิตชาวฝรั่งเศสอยู่เสมอ คนไหนที่ผู้คุมเยอรมันไม่ชอบก็จะถูกประหารชีวิต คนที่ว่านี่นี่มีความรู้สึกว่าเขาอยู่ในเกณฑ์จะถูกประหารชีวิตตามเพื่อนที่ตายไปหลายคนแล้ว เขามีความเข้าใจว่าตัวเองจะเป็นรายต่อไป เพราะเขาถูกย้ายมาอยู่ในห้องขังเดี่ยว ใครถูกขังตรงนี้แล้วมักจะหายสาบสูญไปคือถูกเก็บนั่นเอง เมื่อรู้ชะตากรรมของตัวเองว่าเหมือนไก่ที่กำลังจะถูกเชือด เขากลับและตกใจมากจนทำอะไรไม่ถูก

ด้านหน้าห้องขังมีผู้คุมยืนเฝ้าอยู่ นักโทษคนนี้พยายามมองไปที่ผู้คุม แต่ผู้คุมก็ไม่ยอมสบตา ที่ผู้คุมไม่ยอมสบตานั้นักโทษ เพราะคนเราไม่สบตากับเหยื่อหรือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ นี่เป็นจุดที่ผิดปกติ ถ้าไม่สบตากัน จะไม่รู้สึกว่านี่คือมนุษย์ ผู้คุมจะปฏิบัติต่อนักโทษอย่างไรก็ได้

นักโทษนั่งคิดหาวิธีสร้างความสัมพันธ์กับผู้คุม ขณะนั้นเขารู้สึกอยากสูบบุหรี่ขึ้นมา ความหาในกระเป่ากางเกงพบบุหรี่หนึ่งมวนแต่ไม่มีไม้ขีด เขาถามผู้คุมว่าคุณมีไม้ขีดไหม ผู้คุมก็เอาไฟแช็คมาจุดบุหรี่ให้ เขาเข้ามาใกล้ ๆ โน้มตัวลงมาเพื่อจะจุดไฟให้นักโทษ เพราะความที่อยู่ใกล้ชิดกันมาก นักโทษกับผู้คุมจึงต้องสบตากัน พอตาสบตา นักโทษยิ้มให้ผู้คุม อาจจะเป็นยิ้มขอบคุณหรือยิ้ม

โดยอัตโนมัติ ก็ไม่ทราบได้ เมื่อเขายิ้มให้ผู้คุมคนนั้น ผู้คุมก็ยิ้มตอบ ดวงตาเป็นหน้าต่างของหัวใจ ผู้คุมเปิดใจยอมรับความ เป็นมนุษย์ ของนักโทษ

เมื่อยิ้มให้กันแล้วผู้คุมก็ถามว่า “คุณมีลูกชายลูกสาวหรือเปล่า”

นักโทษรีบล้วงมือเข้าไปในกระเป๋าเสื้อดึงภาพถ่ายออกมา แสดงให้ผู้คุมดูพร้อมกับกล่าวว่า “ดูรูปนี้สิครับ ผมมีลูกมีภรรยา มีครอบครัว”

ความเป็นมนุษย์ของนักโทษเริ่มกระทบใจผู้คุม พอพูดถึงลูก นักโทษก็ร้องไห้และว่า “ผมคงไม่มีโอกาสไปพบหน้าลูกและภรรยา เพราะผมรู้ชะตากรรมของผมอยู่แล้วว่าจะเป็นอย่างไร”

เมื่อผู้คุมเห็นภาพและฟังเรื่องราวเหล่านี้แล้วก็ไม่พูดอะไรเลย เขาไขกุญแจเปิดกรงขังพานักโทษคนนี้เดินลัดเลาะออกไปด้านหลัง ค่ายปล่อยตัวเป็นอิสระ นักโทษรอดชีวิตเพราะรอยยิ้ม ความเป็น คดีถูกละลาย เพราะมีไมตรีจิตหรือความเป็นมิตร ในกรณีนี้พวกเขา ไม่ได้เป็นสหายกัน เพราะไม่ได้ร่วมงานหรืออุดมการณ์เดียวกัน ความเป็นมิตรที่แท้จริงมาจากน้ำใจ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนทุกคนที่คบกันจะเป็นมิตรกันเสมอไป

ประเภทของเพื่อน

คนที่คบเป็นเพื่อนกันอาจจะไม่ใช่มิตรแท้ที่มีน้ำใจผูกพันยืดยาว **อาริสโตเติล** นักปรัชญาตะวันตก กล่าวว่าคนคบกันเป็นเพื่อนเพราะ เหตุ ๓ ประการ คือ^๗

ประการที่ ๑ คนคบกันเป็นเพื่อนเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม เมื่อผลประโยชน์ยังมีอยู่ก็คบกันไปได้ เมื่อผลประโยชน์ขัดกันหรือไม่มีผลประโยชน์ต่อกันก็คบกันไม่ได้ ความเป็นเพื่อนอย่างนี้อยู่ไม่ยั่งยืน คือถ้าจะคบกันต้องแบ่งผลประโยชน์ให้เท่าเทียม เมื่อมีผลประโยชน์เป็นตัวล่อแล้วความเป็นเพื่อนจะคงอยู่

ประการที่ ๒ ความเป็นเพื่อนอยู่ได้เพราะความเบิกบานสำราญใจ คือ สนุกร่วมกันไปเที่ยวด้วยกัน มีกิจกรรมสนุกสนานร่วมกัน หรือแม้กระทั่งพอใจในรูปร่างหน้าตากัน ในการคบกันแบบนี้ถ้าจุดที่ทำให้เบิกบานสำราญใจยังอยู่ก็ยังคงคบกันไปได้ เมื่อความสวดยความงามยังอยู่ มิตรภาพก็สดชื่น สามารถเที่ยวสนุกสนานด้วยกันเพราะมีรสนิยมนเดียวกันก็คบกันไปได้ แต่ถ้าขาดความเบิกบานสำราญใจเป็นจุดเชื่อมตรงนี้ มิตรภาพอย่างนี้ก็อยู่ไม่ได้

ประการที่ ๓ ความเป็นเพื่อนเกิดเพราะความดีงาม คือ ไมตรีจิตที่เกิดจากความประทับใจในความดี สติปัญญา ความรู้ความสามารถ พอใจในความเป็นตัวเองของคนที่เราคบและมาทำกิจกรรมร่วมกันที่สร้างสรรค์ทำความดี การคบอย่างนี้ทำให้ได้มิตรภาพที่ยั่งยืนถาวร เพราะเข้าถึงจิตใจความเป็นตัวเขา มีการยอมรับซึ่งกันและกันและตั้งอยู่บนฐานของความดีงาม

เมื่อหันมาศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนา เราพบว่า พระพุทธเจ้าตรัสจำแนกเหตุที่ทำให้คนคบกันเป็นเพื่อนไว้ ๒ ประเภทใหญ่ๆ

ประเภทที่ ๑ คือ เพื่อนที่คบกันฉาบฉวยไม่เป็นคุณประโยชน์ เรียกว่า**มิตรปฏิรูปหรือมิตรเทียม**

ประเภทที่ ๒ คือมิตรที่คบกันยั่งยืนนานและส่งเสริมความดี เรียกว่า**สุทรมิตรหรือมิตรแท้**

โคลงโลกนิติแบ่งประเภทของเพื่อนไว้สองประการเหมือนกัน คือ เพื่อนกินกับเพื่อนตาย ดังนี้

เพื่อนกิน	สิ้นทรัพย์แล้ว	แห้งเหี่ยว
ห่างาย	หลายหมื่นมี	มากได้
เพื่อนตาย	ถ่ายแทนซี-	วาอาตม์
หายาก	ฝากผีใช้	ยากแท้ จักหา

ขอให้ท่านทั้งหลายลองพิจารณาดูว่าการที่ท่านคบกันมานานนี้อยู่ในประเภทไหน ท่านคบกันเพราะอะไร นี่คือธรรมะเป็นเกณฑ์ ตรวจสอบมิตรภาพ

พระพุทธเจ้าตรัสว่ามิตรประเภทที่ ๑ คือมิตรปฏิรูป มิตรเทียม หรือมิตรเฉพาะกิจมีอยู่ ๔ ประเภท

มิตรเทียมประเภทที่ ๑ คือ **อัญญาทัตถุหระ** หมายถึง **เพื่อนที่เอาแต่ได้ เห็นแก่ได้** ประเภทนี้คล้ายกับเพื่อนที่**อริสโตเติล** กล่าวว่าคบกันเพราะผลประโยชน์ ทำผลประโยชน์ร่วมกัน ถ้าหากว่าเป็นการแบ่งที่เท่าเทียมแบบอเมริกันแชร์ ยังไม่เรียกว่ามิตรเทียม แต่ถ้าเพื่อนแบ่งให้เรานิดเดียว แล้วมุ่งหวังแต่จะกอบโกยจากเราลงทุนน้อยแต่หวังกำไรมากจากมิตรภาพ ท่านเรียกว่าเป็นมิตรเทียม

คือ มุ่งเอาแต่ได้ มุ่งผลประโยชน์ จะคบใครต้องดีดลูกคิดก่อน เป็น Politic ตลอด คบคนเพื่อใช้เป็นบันได สร้างความก้าวหน้าให้ตัวเอง เพราะฉะนั้นถ้าวันไหนไม่ได้ผลประโยชน์ก็เลิกคบ เป็นมิตรเทียม มุ่งจะใช้คนให้เป็นประโยชน์แก่ตน บางคนเก่งในการวางแผนลอกใช้คน และเป็นคนที่ไม่ยอมเสียเปรียบเพื่อนแม้กระทั่งในเรื่องเล็กน้อย

ตัวอย่างในเรื่องนี้ที่ชัดเจนก็ได้แก่โจโฉในเรื่องสามก๊ก^๕ เมื่อโจโฉคบใครจะต้องคำนวณดีดลูกคิดว่าจะได้อะไรจากการคบ เขาไม่ยอมเสียเปรียบใคร ถ้าเห็นว่าเสียเปรียบ เขาจะเป็นฝ่ายลงมือก่อน เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบ พฤติกรรมแบบนี้ของโจโฉที่ชัดเจนมากก็คือตอนที่โจโฉหนีตั้งโต๊ะไปกับเพื่อนชื่อตันก่ง หนีไปถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งในชนบท โจโฉได้พบเพื่อนของเตียวชิวแปะเฉียว แปะเฉียวเห็นโจโฉซึ่งเป็นใหญ่เป็นโตแล้ว หนีตั้งโต๊ะมาก็เอ็นดูอยากจะช่วยอุปการะช่วยเหลือจึงบอกให้พักอยู่ด้วยกัน โจโฉบอกขอพักอยู่คืนหนึ่งแล้วจะไปต่อ โจโฉกับตันก่งก็นอนพักในห้องด้านในของเรือน แปะเฉียวบอกว่ารออยู่ที่นี้นะ เตียวจะไปจัดสุรารายางตีมาเลี้ยง ว่าแล้วก็ออกไปเพื่อหาซื้อสุรามาเลี้ยงโจโฉ

ฝ่ายโจโฉนอนเคลิ้มจวนจะหลับด้วยความอ่อนเพลีย หูได้ยินเสียงคนพูดกระซิบกันนอกฝาเรือนออกไป เป็นเสียงชายฉกรรจ์หลายคนปรึกษากันว่า เราจะจับมัดก่อนแล้วค่อยฆ่าหรือฆ่าทันที โจโฉสะดุ้งสุดตัวเข้าใจว่าแปะเฉียวเป็นไส้ศึกไปบอกฝ่ายทางการให้มาจับตนไปฆ่า จึงบอกกับตันก่งว่าเราอย่านอนรอให้เขามาฆ่าเลย เราชิงฆ่าเขาก่อนดีกว่า ว่าแล้วก็ชักกระบี่ออกโดดทะลุฝาไปฆ่าคนที่อยู่

ข้างนอกทั้งผู้ใหญ่และลูกเด็กเล็กแดง ๘ คน ตายหมดทั้งครอบครัวเสร็จแล้วก็ถือมิดที่เพื่อนเลือดเดินผ่านออกไปหลังบ้าน จึงได้เห็นคำตอบว่า ที่เขาพูดกันว่าจับมัดก่อนแล้วฆ่าคือหมู คนเหล่านี้มัดหมูไว้จะฆ่าเลี้ยงโจโฉ โจโฉเข้าใจผิดว่า จะมาฆ่าพวกตน จึงชิงลงมือฆ่าพวกเขาก่อน

เมื่อรู้ความจริงเช่นนี้ โจโฉและเพื่อนรู้สึกไม่สบายใจรีบขี่ม้าหนีไปเพราะเกรงว่าแป๊ะเจี๋ยกลับมาจะมีเรื่องใหญ่ พอหนีไปสักพักหนึ่งได้เจอแป๊ะเจี๋ยขี่ม้าสวนทางถือสุราม้า แป๊ะเจี๋ยถามโจโฉว่าจะรีบไปไหน โจโฉตอบว่าต้องรีบหนีเดี๋ยวนี้เพราะทางการจะมาจับตัว ครั้นรำลាក់แล้วแยกม้าห่างจากกันมาได้ไม่กี่ก้าว โจโฉหันกลับไปเรียกแป๊ะเจี๋ยให้กลับมาก่อนเพราะมีอะไรจะสั่งความไว้ แป๊ะเจี๋ยชักม้ากลับมาถามว่ามีอะไรหรือ โจโฉไม่พูดอะไร ชักกระบี่ฟันแป๊ะเจี๋ยตาย

ต้นก่งเห็นโจโฉทำดังนั้นรู้สึกโกรธสุดขีด บอกว่าเมื่อครู่พวกเราฆ่าคนในบ้านแป๊ะเจี๋ยเพราะความเข้าใจผิดก็ยังไม่พอทำเนา แต่ตอนนี้ทำนฆ่าแป๊ะเจี๋ยทั้งที่เขาไม่มีความผิดเพราะเหตุใด โจโฉตอบว่าถ้าปล่อยแป๊ะเจี๋ยไว้จะเป็นภัยที่หลัง เนื่องจากเขากลับไปบ้านแล้วจะรู้ว่าญาติของเขาถูกฆ่าตาย เขาจะไปแจ้งทางการให้ตาม ไล่ล่าเรา จึงจำเป็นต้องตัดไฟเสียแต่ต้นลม โจโฉสรุปว่า ข้าพเจ้ายินดีที่จะทรยศต่อคนอื่น ดีกว่าปล่อยให้คนอื่นทรยศต่อข้าพเจ้า จากคำพูดนี้โจโฉได้สมญาว่าผู้ไม่ยอมให้โลกทรยศ เพื่อนอย่างโจโฉนี้มุ่งแต่หาประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง เป็นคนน่ากลัว ทำให้นึกถึงผู้ปกครองที่มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) วาดภาพไว้ในหนังสือเรื่อง

The Prince ซึ่งเป็นคนประเภทที่แสวงหาอำนาจโดยไม่เลือกวิธีการ
ประเภทที่ว่าไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา

**มีบางคนทิ้งธรรมบ้ำอำนาจ
จงพิฆาตเพื่อนรักให้ตกนัย
ผลประโยชน์ขัดกันต้องบรลลัย
ตายเสียได้ข้างหนึ่งจึงจะดี**

มิตรเทียมประเภทที่ ๒ คือ **วจีบรม** หมายถึง **เพื่อนดีแต่
พูด** ชอบเก็บเอาเรื่องเก่ามาปราศัยไม่เคยคิดช่วยเพื่อนจริง ๆ
รับปากว่าจะช่วยสารพัด แต่เมื่อถึงเวลาต้องช่วยจริง กลับหายหน้า
ไปเลย เป็นพวก Lip Service คือบริการด้วยปากอย่างเดียว
ไม่เคยลงมือช่วย เขาพูดให้กำลังใจส่งเสริมให้สัญญามากมาย เป็น
พวกที่ดีแต่พูดว่า คุณทำไปเถอะเราจะสนับสนุนคุณ พวกนี้ดีแต่พูด
สังเกตได้อย่างหนึ่งก็คือตอนที่มีการให้ทำเขาจะมีข้ออ้างข้อแก้ตัว
มากมาย มีข้อขัดข้องเยอะ อรรถกถายกตัวอย่างว่า พอเอ่ยปากว่า
ผมไม่มีเกวียนขอยืมได้ไหม เขาจะบอกว่าเมื่อไหร่ก็ได้ไปยืมเลย
พอเราไปยืมเกวียนจากเขา ก็ได้รับการปฏิเสธว่า ตอนนี้เกวียนเพล
หักเสียแล้ว นั่นคือมีข้ออ้างสารพัดที่จะไม่ช่วย อย่างนี้เรียกว่าเป็น
เพื่อนที่ดีแต่พูด

ประเภทที่ ๓ **อนุปิยาภณี** หมายถึง **เพื่อนที่ชอบประจบ
เอาใจ** เวลาที่เพื่อนจะทำอะไรก็ตาม ไม่ว่าจะดีหรือเลว ชอบส่งเสริม
สนับสนุน จนเพื่อนพัง เขาเป็นประเภทที่น่ารักไม่ขัดใจเพื่อนเลย
เพื่อนจะทำดีก็คล้อยตาม จะทำชั่วก็คล้อยตาม เคยได้ยินไหมที่ว่า

ถ้าไม่ชอบใคร ยูเขาให้เล่นการเมืองแทนที่จะทักท้วงว่าไม่เหมาะ
กับคุณ ยูส่งเลย นี่เรียกว่าภายนอกคือผู้หวังดีแต่ภายในเป็น
ผู้ประสงคร้าย ประเภทนี้เป็นเพื่อนหัวประจบ เขาไม่มีจุดยืน ชอบ
ยกยอปอปั้นเราเรื่อยไป เราอาจจะเสียคนได้เหมือนกัน

ประเภทที่ ๔ **อภัยสหาย** หมายถึง เพื่อนที่ชักชวนให้ทำ
ความชั่ว เช่น ชวนโดดโรงเรียนเป็นประจำ ชวนไปเที่ยวในที่ไม่ดี
ไม่ใช่ชวนกันไปวัด ถ้าสมัยนี้ก็พาไปแหล่งอบายมุขทั้งหลาย ชวน
เป็นเพื่อนชวดและเพื่อนเสพลิงเสพติด หลายคนติดการพนันเพราะ
เพื่อน และในที่สุดติดคุกก็เพราะเพื่อนประเภทนี้

คนเหล่านี้จัดเป็นเพื่อนที่ไม่ดีมี ๔ ประเภท พระพุทธเจ้า
ตรัสว่าคนเหล่านี้ดูเหมือนมิตร แต่ไม่ใช่มิตรแท้ เขาเป็นมิตรเทียม
คือเพื่อนจอมปลอม เราควรหลีกเลี่ยง มิตรภาพที่เกิดกับคน ๔
ประเภทนี้จะไม่ยั่งยืน ส่วนมิตรภาพที่ยั่งยืนถาวรเกิดจากการคบ
มิตรแท้ ๔ ประเภทอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

มิตรแท้ประเภทที่ ๑ คือ **อุปการกะ** หมายถึง เพื่อนที่มี
อุปการะเกื้อหนุนกันส่งเสริมเพื่อน เช่น เวลาเพื่อนมีปัญหาไม่ทอดทิ้ง
ถ้าเพื่อนไม่อยู่บ้านก็ต้องช่วยระวังรักษาทรัพย์สินของเพื่อน ถ้า
เพื่อนประมาทก็ต้องช่วยดูแลประคับประคอง เวลาเพื่อนมีปัญหา
ออกปากขอ ก็ให้เพื่อนมากกว่าที่เพื่อนขอ ดังภาษิตฝรั่งที่ว่า **A friend
in need is a friend indeed** เพื่อนแท้คือเพื่อนที่ช่วยในยามยาก
ถ้าคนไหนที่เราคบมาตั้งแต่ต้น เวลาที่เขามีปัญหา เราช่วยเขาสารพัด
เวลาเขามีทุกข์ เขาโทรศัพท์มาหาเรา เราก็ให้คำปรึกษาอย่างดี

แต่เวลาเรามีทุกข์ขึ้นมาบ้าง เราโทรศัพท์ไปหาเพื่อน เขาบอกว่าไม่มีเวลาให้ เวลาเพื่อนไม่มีสตางค์เขามายืมเงินจากเรา แต่เวลาที่เราไม่มีสตางค์เดินผ่านโต๊ะเพื่อน เพื่อนขึ้นป้ายว่ารักกันอย่ายืมเงิน คนอย่างนี้ไม่ใช่เพื่อนมีอุปการะ

ประเภทที่ ๒ คือ **สมานสุขทุกข์** หมายถึงเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ บางทีเขาไม่สามารถช่วยอะไรเราได้ เพราะความสามารถหรือทรัพย์สินมีไม่พอ แต่เขามีความห่วงใย ยินดีเป็นที่ปรึกษาให้กับเรา เรามีอะไรกลุ้มใจสามารถระบายกับคนคนนี้ได้ โดยเชื่อว่าเพื่อนมีจรรยาบรรณของเพื่อนคือไม่เอาความลับของเราไปเปิดเผย นำสงสารเจ้าหญิงไดอานาที่มีความลับอะไรคนที่คิดว่าเป็นเพื่อนเอาไปขายให้ผู้สื่อข่าวเขียนเป็นหนังสือขายเป็นที่เจ็บช้ำน้ำพระทัยก็มากมายทีเดียว เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์นับเป็นเพื่อนตายที่สามารถตายแทนกันได้ ยามมีภัยไม่ทอดทิ้งกัน ไม่ใช่เป็นแต่เพื่อนกินอย่างเดียว มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมสุข และตายแทนกันได้ เพื่อนไม่ทอดทิ้งเราในยามตกต่ำ

บางคนเวลาขึ้นสูง มีเพื่อนมาห้อมล้อมมากมายจนแยกไม่ออกว่าใครคือมิตรแท้ ใครคือมิตรเทียม เมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง หลวงวิจิตรวาทการถูกจับเป็นอาชญากรสงครามถูกขังคุกอยู่ในประเทศญี่ปุ่น ต่อมาถูกส่งตัวกลับเมืองไทยเพื่อขึ้นศาล แม้ว่าจะไม่ถูกลงโทษ แต่ก็ต้องออกจากตำแหน่งราชการ และหันมาเขียนหนังสือขายเลี้ยงชีพ เมื่อมีผู้ถามว่าท่านรู้สึกอย่างไรเพราะตอนนี้บารมีหมดแล้ว คนห้อมล้อมไม่มีเหลือแล้ว หลวงวิจิตรวาทการบอก

วิธีคิดปลอบใจตนเองเมื่อเห็นคนเคยห้อมล้อมหายหน้าหายตาไป
วิธีคิดปลอบใจก็คือว่า **อุปสรรคหรือปัญหาของชีวิตก็เหมือน
สายฝนที่ตกลงมาย่อมชำระฝุ่นละอองที่ไม่ดีให้หมดไปเหลือแต่
ความสะอาด** มรสุมชีวิตที่เราเผชิญได้ช่วยชำระเพื่อนที่ไม่มีน้ำใจให้
ห่างหายไปจากชีวิตเหลืออยู่ก็แต่เพื่อนแท้ที่มีน้ำใจ ดังภาษิต
हिโตปเทศที่ว่า

ในยามวิบัติจะเห็นน้ำใจของมิตร

ในยามศึกประชิดจะเห็นน้ำใจของทหาร

ในยามสมบัติวินาศจะเห็นน้ำใจของภรรยา

ในยามอนาถาจะเห็นน้ำใจของญาติ^{๑๐}

เพราะฉะนั้น ปัญหาอุปสรรคและความตกต่ำก็มีส่วนดีตรงที่
เป็นสิ่งพิสูจน์ว่า ใครคือเพื่อนแท้ที่ไม่ทอดทิ้งเราในยามยาก

ประเภทที่ ๓ **อັถถักขายี** หมายถึงเพื่อนแนะนำประโยชน์
หลายคนมักจะไม่ชอบเพื่อนแนะนำประโยชน์เพราะเขาไม่ตามใจเรา เขา
ชอบเตือนเราตรงไปตรงมา เป็นเพื่อนชนิดตรงข้ามกับเพื่อนหัวประจบ
คนที่จริงใจกับเรามักพูดตรงๆ เราจึงไม่ค่อยชอบคำพูดของเขา ข้อ
นี้ทำให้นึกถึงภาษิตเก่าที่ว่า **พูดจริงไม่เพราะ พูดเพราะไม่จริง**
คนเหล่านี้หวังดีจริงใจจึงเตือนเราตรงๆ กล้าพูดกล้าขัด นับว่าเป็น
เพื่อนแท้ คนเหล่านี้จะอยู่กับเราแม้เมื่อเกิดปัญหา เขาไม่ทิ้งเรา
เขาคอยแนะนำตักเตือน เพื่อนแท้คือเพื่อนที่แนะนำประโยชน์ให้แก่เรา
พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ควรมองผู้มีปัญญาที่คอยว่ากล่าวตักเตือน
เสมือนผู้บอกขุมทรัพย์ให้”

ประเภทที่ ๔ **อนุภัมปะกะ** หมายถึง **เพื่อนที่มีน้ำใจดี** คือ เขาเป็นผู้หวังดีอย่างแท้จริงตลอดเวลา เมื่อเห็นเพื่อนมีทุกข์ เขาพลอยไม่สบายใจ เมื่อเห็นเพื่อนได้ดีมีสุข เขาพลอยยินดี ถ้าเห็นเพื่อนถูกใส่ร้าย เขาจะทนไม่ได้ต้องออกมาปกป้อง ถ้าเพื่อนได้รับคำสรรเสริญ เขาจะช่วยพูดสนับสนุน เขาไม่เคยคิดริษยาเพื่อน

ความเป็นเพื่อนแท้ทั้ง ๔ ประเภทนี้เกิดขึ้นได้เพราะความมีน้ำใจต่อกัน คนไหนมีน้ำใจต่อเรา คนนั้นเป็นเพื่อนของเรา เพื่อนที่มีน้ำใจต่อกันจะคบกันได้ยั่งยืนยาวนาน ถ้าไม่มีน้ำใจเป็นเครื่องประสานความเป็นเพื่อนก็ไม่คงทน น้ำใจจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของความเป็นเพื่อน น้ำใจคืออะไร ?

ลักษณะของน้ำใจ

น้ำใจหมายถึงใจที่มีลักษณะเหมือนน้ำ น้ำมีลักษณะอย่างไร ใจที่มีลักษณะอย่างนั้นเรียกว่าน้ำใจ น้ำมีลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. การรวมตัวกัน

แม่น้ำเจ้าพระยามาจากการรวมตัวของแควทั้งสี่ คือ ปิง วัง ยม น่าน พอรวมกันเป็นแม่น้ำ เจ้าพระยาแล้วจะไม่แยกพวกว่าน้ำส่วนนี้มาจากแควไหน ทุกอณูของน้ำรวมเป็นกระแสเดียวกัน เหมือนกับเพื่อนชาววัฒนาวิทยาลัยที่มีน้ำใจต่อกันจึงรวมตัวกันตลอดเวลา เรียนร่วมชั้นกันมาตั้งแต่ระดับอนุบาล พอเติบโตใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่การงานไปคนละทางสองทางก็ไม่มีการแยกกัน ยังเกาะกลุ่มกลมเกลียวเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน ไม่มีอะไรมาตัดสายใยแห่ง

มิตรภาพนี้ให้ขาดสะบั้นไปได้ เช่นเดียวกับสายน้ำที่แม้ว่าเราจะเอา
 ไม่ไปกรีด เอามัดไปพัน เอาขวานไปผ่า น้ำจะแยกตัวจากกันเดียว
 เดียวแล้วกลับคืนมารวมตัวกันดังเดิม เพราะฉะนั้นน้ำจึงมีลักษณะ
 รวมตัวสามัคคีกันตลอดเวลา คนที่มีน้ำใจต่อกันจะมีลักษณะเช่น
 เดียวกับน้ำ เพราะฉะนั้นคนโบราณจึงสอนคู่บ่าวสาว ที่จะแต่งงาน
 กันให้เอาอย่างน้ำด้วยการทำพิธีหลังน้ำสังข์ ขณะหลังน้ำสังข์ ท่าน
 ให้เสกศาลาลงไปด้วยเพื่ออวยพร ให้คู่บ่าวสาวอยู่กันยืดยาว ศาลา
 หลังน้ำสังข์มีอยู่ว่า อิทธิ อุทก วิษ สมคฺคา อภินฺนภา โทถ แปลว่า
 ขอเธอทั้งสองจงปรองดอง ไม่แตกแยกกัน เหมือนกับน้ำนี้เกิด
 ตั้งคำประพันธ์ว่า

ขอเธอทั้งสองอยู่ครองสมาน

คู่เคียงสายธารสะอาดสดใส

สายน้ำมิแยก แดกกันฉันทิ

ขอสองดวงใจ คู่สายธารเทอญ

ถ้าใครแต่งงานแล้วชีวิตคู่ไม่ค่อยจะราบรื่นแสดงว่าตอนหลัง
 น้ำสังข์เพื่อนไม่ได้เสกศาลานี้ ก็ให้จัดพิธีแต่งงานใหม่แล้วให้เพื่อน
 เสกศาลานี้ตอนหลังน้ำสังข์ แต่ต้องทำพิธีกับสามีคนเดิมนะ

๒. ความชุ่มเย็น

น้ำตามปกติที่ไม่เนาไม่เสียจะมีความชุ่มเย็น คนที่ได้อาบ
 ได้ดื่มจะรู้สึกชุ่มเย็นสบาย คนที่มีน้ำใจจะช่วยดับร้อนผอนเย็นให้เพื่อน
 ไม่ทอดทิ้งเพื่อนในยามตกยาก ใครมีปัญหาก็กช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
 ใครได้ของดีมาก็นึกถึงเพื่อนอยากแบ่งให้เพื่อน

๓. ความเอิบอาบซึมซาบ

น้ำมักไหลเข้าไปเต็มช่องว่างให้เต็ม ท่านลองเอาใส่น้ำเข้าไปในสิ่งที่ซึมซาบง่าย เช่น ขนบปัง มันจะพองตัวทันที น้ำมีลักษณะทำให้เอิบอาบซึมซาบอย่างนั้น เพื่อนที่มีน้ำใจต่อกันจะยกย่องชื่นชมเพื่อน เขาจะเห็นความดีและความงามของเพื่อนที่คนอื่นอาจมองข้ามและปลั่งคำชมด้วยความจริงใจ ค่านิยมยกย่องทำให้หัวใจพองโต นั่นคือความเอิบอาบซึมซาบที่ได้จากเพื่อนที่มีน้ำใจ การพบปะเพื่อนเช่นนั้นทำให้มีกำลังใจ นักมวยไทยที่ต่อชกชิงแชมป์ในประเทศจะรู้สึกฮึกเหิมมากกว่าต่อชกในต่างแดน เพราะการต่อชกมวยในประเทศทำให้ได้เสียงเชียร์เป็นกำลังใจจนรู้สึกฮึกเหิม

๔. การปรับตัว

น้ำเป็นของเหลวที่ปรับรูปเปลี่ยนร่างได้ง่าย เมื่อเราเทน้ำใส่ขวด น้ำจะปรับตัวเป็นรูปขวด เทน้ำใส่แก้ว น้ำจะปรับตัวเป็นรูปแก้ว คนที่มีน้ำใจต่อกันจะปรับตัวเข้าหากัน ถ้าเพื่อนคนนี้พูดมาก เราก็พูดน้อยหัดเป็นนักฟังที่ดี วันนี้เพื่อนใจร้อนผิดปกติ เราต้องใจเย็น จึงจะคบกันยืดยาว ที่คนเราคบกันได้เพราะต่างฝ่ายต่างปรับตัวเข้าหากัน ถ้าต่างฝ่ายต่างแข็ง ต่างฝ่ายต่างดื้อดึง ประเภทชิงก็ราชาก็แรงจะคบกันไม่ยืดยาว โบราณสอนว่า “รักยาวให้สั้น รกสั้นให้ต่อ” หมายความว่า ถ้ารักจะคบกับใครให้ยาวนาน ต้องฝึกบั่นคำพูดที่ไม่ดีให้สั้นลง แต่ถ้าคิดจะเลิกคบกับใคร ให้เถียงคำไม่ตลกปาก เพื่อนด่ามาหนึ่งคำ เราด่ากลับไปสิบคำ คงจะได้เลิกคบกันในเวลาไม่นานนัก

ลักษณะของน้ำทั้งสี่ข้อนี้เปรียบได้กับธรรมะ ๔ ประการ คือ^{๑๑}

- (๑) การรวมตัวเกิดจากเมตตาคือความรัก
- (๒) ความชุ่มเย็นเกิดจากกรุณาคือความสงสาร
- (๓) ความเอิบอาบชุ่มซาบเกิดจากมูทิตาคือความชื่นชมยินดี
- (๔) การปรับตัวเกิดจากอุเบกขาคือความรู้สึกราบเรียบ

เป็นกลาง

เราจะพิจารณาธรรมะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของน้ำใจทั้งสี่ข้อดังต่อไปนี้

ประการแรก **เมตตา** หมายถึงความรัก เราจะมีเมตตาต่อเพื่อนถ้าเราฝึกมองแง่ดีของเพื่อนให้มากขึ้น เมื่อมองจุดดีของเพื่อนจะทำให้นึกถึงความดีของเขาแล้วอยากคืนดีกันหรือรวมกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การนึกถึงความดีของกันและกันแล้วทำให้โกรธกันไม่ลง รู้จักอภัยกันได้ คนที่ทะเลาะแตกหักจนรวมตัวกัน อีกไม่ได้เพราะต่างฝ่ายต่างไม่ได้นึกถึงความดีที่มีต่อกัน แม้เขาจะทำความดีไว้มากมายหากทำผิดเรื่องเดียว ก็ให้อภัยกันไม่ได้ นั่นเพราะขาดเมตตาคือมองกันในแง่ดี การมองโลกในแง่ดีทำให้มีความหวัง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

มองโลกแง่ดีมีผล	เห็นคนอื่นดีมีค่า
ปลูกใจให้เกิดศรัทธา	ตั้งหน้าทำดีมีคุณ
มองโลกด้านร้ายกลายเป็นดี	ใจรับแต่เรื่องเคืองขุ่น
เหนือยหน้ายเล็กสร้างบุญ	ชีพ่วนวายแท้แน่เออ^{๑๒}

การมองจุดดีของเพื่อน มองเพื่อนในแง่ดีจะทำให้มิตรภาพยั่งยืน บางคนฝึกมองแง่ดีจนใคร่ใคร่ไม่เป็น นั่นคือมีเมตตาสูง เขาเป็นมิตรกับทุกคน ถ้าใครอยากเป็นคนใจดีอย่างนั้น ต้องไปกราบขอพรจากหลวงปู่รูปหนึ่ง ท่านอยู่จังหวัดอุดรธานี ท่านมรณภาพแล้ว แต่รูปปั้นของท่านยังอยู่ที่ศาลาหลังเล็กข้างอุโบสถวัดมัชฌิมาวาส เขาเขียนชื่อของท่านไว้เหนือกรอบประตูศาลาว่า หลวงปู่ดีเนาะ

สมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ หลวงปู่ดีเนาะไม่เคยแสดงอาการโกรธใครให้คนเห็น ท่านเป็นเจ้าของคณะจังหวัดอุดรธานี และเป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส มีตำแหน่งใหญ่โตในจังหวัด เมื่อคนคนหนึ่งมาฟ้องท่านว่า มีคนด่าท่าน ท่านก็พูดว่า “ด่าก็ดีเนาะ เราจะได้ปรับปรุงตัวเอง”

เวลาเช้าวันหนึ่งท่านไปบิณฑบาต ปรากฏว่าฝนตก โยมใส่บาตรไปก็บ่นไปว่า “ฝนตกไม่เป็นเวลาเลยนะท่าน ทำให้พระออกบิณฑบาตลำบาก”

หลวงปู่ตอบสั้น ๆ ว่า “ฝนตกก็เย็นดีเนาะ”

ท่านพูดคำว่าดีเนาะจนติดปาก ชาวบ้านจึงเรียกท่านว่า หลวงปู่ดีเนาะ

วันหนึ่งหลวงปู่นั่งรถไฟมาทำธุระที่กรุงเทพฯ พอทำธุระเสร็จแล้วให้ลูกศิษย์ไปส่งที่สถานีรถไฟหัวลำโพง เขาพาไปไม่ทันรถไฟขบวนที่ต้องการ รถไฟออกไปแล้ว พอลูกศิษย์เรียนว่าท่านตกรถไฟ หลวงปู่ก็บอกว่า “ตกรถไฟก็ดีเนาะ” ปรากฏว่ารถไฟขบวนนั้นแล่น

ไปไม่นานก็ตกราง ชาวบ้านเข้าใจว่าท่านมีญาณรู้อล่วงหน้า จึงพูดว่า ตกรถไฟก็ดีเนาะ

บางครั้งคำพูดของท่านก็ทำให้คนเข้าใจผิด เช่น ครั้งหนึ่งมีผู้หญิงคนหนึ่งร้องให้ไปหาท่าน หลวงปู่ถามว่า “ร้องให้ทำไม” ผู้หญิงก็ตอบท่านว่า “สามีของดิฉันตายแล้วค่ะ” หลวงปู่หลุดปากว่า “ตายก็ดีเนาะ” ผู้หญิงคนนั้นโกรธหลวงปู่เป็นการใหญ่หาว่าท่านเป็นบ้าที่แข่งสามีของเธอ หลวงปู่ก็บอกว่า “บ้าก็ดีเนาะ”

ต่อมา หลวงปู่ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ได้พระราชทินนามใหม่ว่า **พระเทพวิสุทธาจารย์ สาธุทานธรรมวาที** ท่านถึงแก่มรณภาพเมื่ออายุ ๘๔ ปี มีอายุยืนเพราะสุขภาพจิตดี มองแง่ดี มีเมตตาเป็นมิตรกับทุกคน

ธรรมะที่เป็นองค์ประกอบของน้ำใจประการที่ ๒ ได้แก่ **กรุณา** คือความสงสาร สร้างความชุ่มเย็นให้กับคนที่เราคบ ช่วยดับร้อน ผ่อนเย็นเป็นที่พึ่งพายามยาก เวลาที่เพื่อนตกต่ำก็ไม่ทอดทิ้งกัน เพราะมีใจกรุณา คือความสงสาร

เมตตาเกิดจากการมองแง่ดี กรุณาเกิดจากการมองแง่ด้วย

เมื่อเห็นเด็กหน้าตาน่ารักน่าเอ็นดูเดินมา เราเกิดเมตตาต่อเด็ก ถ้าเด็กคนนั้นล้มลงได้รับบาดเจ็บร้องไห้ ขณะนั้นเราเกิดกรุณา คือสงสารห่วงใยอยากช่วยให้เด็กหายเจ็บ

ความกรุณาหรือสงสารช่วยให้คนอภัยกันง่าย บางคนมีปัญหา กับคนอื่นแล้วมาแสดงอาการหงุดหงิดใส่เรา ถ้าเรารู้ว่าขณะนั้นเขามี

ปัญหาอะไร เราคงให้อภัยแก่เขา อาตมาเห็นคนคนหนึ่งจอดรถอยู่ดีๆ ก็ถูกคนเดินมาเคาะกระจกรถดำ เขากำลังจะด่าตอบ เพราะโกรธมาก แต่พอดีคนที่ผ่านมาอีกคนหนึ่ง บอกว่าคนนี้เป็นคนสติไม่ดี เขาด่าทุกคน เจ้าของรถคนนั้นพอรู้อย่างนั้นก็รีบขับรถออกไป ไม่โกรธและไม่ด่าตอบ คงถือคติว่าอย่าถือคนบ้า อย่าว่าคนเมา

เพื่อนบางคนโกรธกันเพราะคำพูดผิดสองสามประโยคเท่านั้น ถึงกับเลิกคบกัน ทั้งที่คบกันมาตั้งนานเป็นสิบปี พูดไม่ถูกหู จำไม่ลืม ความจำแม่นดี เรื่องที่ตลกกลับไม่จำ บางคนหนักกว่านั้นจดบันทึกไว้เลยว่า วันที่เท่านั้นเวลานั้นเขาด่าเราว่าอย่างนั้น แล้วเอาบันทึกออกมาอ่านทุกวัน อ่านที่ไรโกรธทุกที อ่านไปกััดฟันไป บ่นพึมพำว่า **บุญคุณต้องทดแทน ความแค้นต้องชำระ** คงอภัยกันไม่ได้หากไม่มีกรุณา

กรุณาจะเกิดได้เร็วถ้ามีปัญญากำกับพระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ จึงสงสารบรรดาสรรพสัตว์ ถ้าเรารู้ว่าคนอื่นมีความทุกข์มีปัญหา เราก็จะสงสารไม่ถึงโอกาสซ้ำเติมเขา ทั้งยังให้อภัยถ้ามีการล่วงเกินกัน

มีเรื่องเล่าว่า คนคนหนึ่งนั่งรถไฟไปกลับระหว่างกรุงเทพฯ กับซานเมืองทุกวัน วันหนึ่งเขานั่งโดยสารรถไฟ ตามปกติ บรรยากาศในตู้เงียบสงบดี พอถึงสถานีรถไฟสถานีหนึ่ง มีชายคนหนึ่งจูงเด็กชาย ๓ คนขึ้นรถมา บรรยากาศที่เงียบสงบก็หายไป กลายเป็นเสียงร้องของเด็กที่วิ่งเล่นยูแห่กันตามประสาเด็ก ทำให้

คนในตู้รถไฟหงุดหงิด พวกกันดำหนีผู้ปกครองเด็กว่าทำไมถึงไม่สอนเด็กบ้าง ชายคนหนึ่งทนมไม่ไหวมองหาผู้ปกครองของเด็ก ว่าอยู่ที่ไหน เห็นเขานั่งหลับตาเอาตัวรอดอยู่คนเดียว ก็เลยสะกิดถามไปว่า “คุณช่วยดูลูกหน่อยซิ ทำไมคุณไม่ห้ามเด็กบ้าง ชนเหลือเกิน ลูกของคุณหรือเปล่าครับ”

เขาตอบว่า “ลูกของผมครับ ผมไม่รู้จะห้ามเขาอย่างไร”

“พ่ออย่างนี้ก็มีด้วย” มีเสียงดำหนิดังออกมา

พ่อของเด็กกล่าวว่า “คุณครับ ฟังผมหน่อยครับ ภรรยาของผมคือแม่ของเด็กพวกนี้เพิ่งเสียชีวิตที่โรงพยาบาลเมื่อหนึ่งชั่วโมงที่ผ่านมาเอง ผมยังเสียใจนั่งทำใจอยู่เลย จะให้ผมตัดสินใจไปดูตัวเด็กตอนนี้ได้อย่างไร ไม่สงสารเด็กกำพร้าบ้างหรือครับ”

พอได้ฟังดังนั้น ทุกคนรู้สึกสงสารเด็ก บอกว่าปล่อยให้เล่นกันต่อไปเถิด ทุกคนหายโกรธเป็นปลิดทิ้ง พ่อมีความเข้าใจสถานการณ์ดีแล้ว ก็ให้อภัยต่อกัน นี่คือการช่มเย็นที่เกิดจากกรุณา

ธรรมะที่เป็นองค์ประกอบของน้ำใจประการที่ ๓ ได้แก่ **มูทิตา** คือความพลอยชื่นชมยินดีในความ สุข และความสำเร็จของผู้อื่น คุณธรรมข้อนี้ทำให้เพื่อนไม่ริษยาเพื่อน มีแต่จะส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อนยิ่งๆ ขึ้นไป คนไทยมีน้ำใจดีงามสองประเภทแรกที่กล่าวมาแล้ว คือมีเมตตาต่อเพื่อน รักเพื่อน มีกรุณาคือสงสารเพื่อน แต่มักขาดข้อที่ ๓ คือมูทิตาพลอยยินดีกับความ สุขและความสำเร็จของเพื่อน เรามักพบว่าเพื่อนที่คบ กันมานานมักแตกแยกกันเพราะขาดมูทิตา

ต่อกัน ถ้าเพื่อนมีตำแหน่งฐานะเท่ากับเรา ก็ยังคบกันได้ แต่ถ้าอีก
คนเด่นเกินหน้าซัดจะทนไม่ได้ อุดอิจฉาวิชาเพื่อนไม่ได้ ดังที่หลวง
วิจิตรวาทการ เขียนไว้ว่า

**อันที่จริงคนเขาอยากให้เราดี
แต่ถ้าเด่นขึ้นทุกทีเขาหมั่นไส้
จงทำดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย
ไม่มีใครอยากเห็นเราเด่นเกิน**

คนไทยถือว่าการอิจฉาริษยากันเป็นเรื่องธรรมดา คนสอง
คนเป็นเพื่อนร่วมงานมาแต่ต้น พอตำแหน่งสูงขึ้นจะเริ่มแยกตัวออก
ไปตั้งก๊กของตัวเอง ชัดแย้งเพราะแย่งกันเป็นใหญ่ ปราภฏการณ์นี้
ไม่ใช่เรื่องแปลกในสังคมไทย ถ้าหากคนกลุ่มหนึ่งได้ตำแหน่งหรือ
ชัยชนะในการเลือกตั้ง คนอีกกลุ่มหนึ่งก็ตั้งก๊กอิจฉาริษยากอย
ขัดขวางไม่ให้ทำงานสำเร็จ การที่ฝ่ายค้านกลายเป็นฝ่ายค้านี้ดูจะ
เป็นเรื่องธรรมดาในสังคมไทย แต่บางสังคมเห็นเรื่องอย่างนี้เป็น
เรื่องร้ายแรงและถือเป็นการจำเป็นที่จะต้องแสดงสปิริต ถ้าเป็น
ฝ่ายพ่ายแพ้ในการแข่งขัน อย่างเช่นสังคมอเมริกัน ผู้ที่พ่ายแพ้ใน
การแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีต้องประกาศยอมรับความพ่ายแพ้
และประกาศสนับสนุนฝ่ายที่ชนะเป็นประธานาธิบดี หลังจากนั้น
ทั้งสองคนสามารถทำงานร่วมกัน ไม่มีการตีรวนแบบฝ่ายค้าน

ถามว่าที่สังคมไทยมีฝ่ายค้านจำนวนมากเพราะขาดธรรมะอะไร
คำตอบก็คือขาดมุทิตา พวกเราขาดความเอิบอาบซึมซาบที่มาจาก
การยกย่องชมเชยซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้น เพื่อนเสียเพื่อนไป

เพราะขาดมุกิตา พลอยขึ้นชมยินดีต่อกัน เพื่อแก้ปัญหาอีกฉาดาร้อน เราต้องคิดถึงประโยชน์ ๓ ประการคือ (๑) ประโยชน์ตน (๒) ประโยชน์ท่าน และ(๓) ประโยชน์ส่วนรวม การนี้กว่าความสำเร็จของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม จะทำให้พลอยยินดีได้ง่าย เมื่อกลุ่มเพื่อนได้ดี ทั้งกลุ่มก็พลอยได้หน้าได้ตาได้ดีไปด้วย คนไทยต้องหมั่นยกย่องคนดีให้มากเข้าไว้เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ถ้าคนไทยไม่ยกย่องกันเอง ใครจะมายกย่องเรา ที่ผ่านมารวมกรอให้ฝรั่งต่างชาติมายกย่องให้รางวัลแก่คนของเราเสียก่อนแล้วคนไทยจึงจะชื่นชมหรือเห่อตามฝรั่ง คนไทยน่าจะยกย่องกันเองโดยไม่ต้องรอให้ฝรั่งมายกย่องก่อน การที่คนบ้านเดียวกันไม่ยกย่องกันเอง ก่อนคนนอกบ้านนี้ไม่ใช่เรื่องแปลก พระเยซูและนบีมะหมัดสอนศาสนาโด่งดังที่อื่นก่อนที่กลับมาสอนที่บ้านเกิดของท่าน แม้กระทั่งพระพุทธเจ้า ออกผนวชไปอยู่บำเพ็ญเพียรในต่างรัฐจนตรัสรู้ประกาศศาสนามีชื่อเสียงในรัฐมคธ ก่อนที่จะเสด็จกลับไปสอนที่เมืองกบิลพัสดุ์บ้านเกิด ในวันที่พระองค์เสด็จถึงเมืองกบิลพัสดุ์ไม่มีเจ้าศากยะที่มีพระชันษาแก่กว่ามาคอยต้อนรับ มีแต่เจ้าศากยะรุ่นหนุ่มสาวเท่านั้นที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าในวันแรก เพราะเจ้าศากยะผู้ใหญ่ไม่ต้องการกราบไหว้พระพุทธเจ้า ต่อเมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาจนพระราชบิดาบรรลุธรรมแล้วเท่านั้นที่เจ้าศากยะทั้งหลายหันมากกราบไหว้บูชาพระพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้น สังคมไทยต้องสร้างความรู้สึกรมุกิตาความรู้สึกชื่นชมยกย่องคนดีให้มากกว่านี้ เราต้องช่วยกันทำดี ไม่ใช่เอาแต่ซิงดีซิงเด่น ถือคติว่า “ผลัดกันดี ดีทุกคน ซิงกันดี ไม่ดีสักคน”

ธรรมะสร้างน้ำใจประการสุดท้ายก็คืออุเบกขา หมายถึงการวางใจให้เป็นกลางไม่โกรธไม่เกลียด ถ้าเกิดมีการกระทบกระทั่งกัน อุเบกขาช่วยให้รู้จักปรับตัวเข้าหากัน บางครั้งเพื่อนรุนแรงกับเรามา เราต้องวางเฉยเพราะรู้นิสัยกันดี จึงไม่ถือเป็นอารมณ์ อุเบกขาจึงต้องมีปัญญาคือความรอบรู้อีกด้วย

อุเบกขามี ๒ อย่าง^{๑๓} อย่างแรกเรียกว่า **อัญญาอุเบกขา** ได้แก่เฉยเพราะโง่เพราะไม่รู้เท่าทัน หัวหน้าบางคนไม่รู้ว่าคุณน้องทำไม่ดี เฉยเพราะไม่รู้ เขาทำผิดอะไรหัวหน้าไม่รู้เรื่อง เหมือนพี่เลี้ยงเด็กบางคน ที่พ่อแม่ของเด็กสั่งว่า เธออย่าอุ้มเด็กมากนัก เด็กจะเดินไม่เป็น ปลอຍให้เด็กทำอะไรเองบ้าง จะได้รู้จักช่วยตัวเอง ถ้าพี่เลี้ยงมีอัญญาอุเบกขา คือเฉยเพราะโง่ เขาจะไม่ดูแลเด็ก เด็กทำอะไรเขาก็เฉยเพราะไม่รู้ เด็กตกเรือนไปแล้วพี่เลี้ยงก็ยังเฉย อุเบกขาประการที่สองคือ **ญาณอุเบกขา** เฉยเพราะรู้เท่าทัน พี่เลี้ยงที่มีญาณอุเบกขาจะดูแลไม่ให้เด็กคลาดสายตา เด็กทำอะไรเขาดูอยู่เสมอ มองเฉยๆ ไม่เข้าไปก้าวก่าย เด็กมากเกินไป ไม่เข้าไปอุ้มตลอดเวลา ปลอຍให้เด็กเล่นไปตามประสาเด็ก แต่ถ้าเห็นว่า เด็กจะตกเรือนต้องเข้าไปอุ้มทันทีในที่ ในทำนองเดียวกัน เรามอบงานให้คุณน้องของเราไปทำ เราต้องติดตามถามไถ่ว่าทำไปได้ถึงไหน มีปัญหาอุปสรรคอะไรที่จะเราจะช่วยเขาได้บ้าง เราต้องติดตามแต่ไม่ใช่เข้าไปทำเอง นั่นเป็นการก้าวก่ายเกินขอบเขต เจ้านายควรดูเฉยๆ ในบางครั้ง ถ้าเกิดผิดพลาด ต้องเข้าไปช่วย ในการคบเพื่อนก็เหมือนกัน เราติดตามความเคลื่อนไหวของเพื่อน ถ้าเพื่อนพึ่งตัวเองได้ เราก็วางเฉย ถ้าเพื่อนตกทุกข์ เราเข้าไปช่วยเขา เราต้องมีปัญญารู้นิสัยของเขา และเข้าใจสถานการณ์ดีจึงจะปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง

จริต ๖ ประเภท

คนที่จะคบกันได้ยาวนานต้องรู้นิสัยของกันและกันจึงจะปรับตัวเข้าหากันได้ นิสัยก็คือจริต จริตหมายถึง แบบแห่งพฤติกรรมที่ทำจนเป็นนิสัย คนเราคบกันตามจริต คนที่มีจริตคล้ายกัน จะคบกันได้ดี ถ้าจริตต่างกัน ต้องรู้จักจริตของกันและกันจึงจะคบกันได้ยาวนาน

จริตมีอยู่ ๖ แบบ ลองตรวจสอบตนเองว่ามีจริตอะไร ดังนี้๑๔

(๑) **ราคจริต** หมายถึง พวกรักสวยรักงาม รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำอะไรต้องประณีตไปหมด รักความสะอาดเป็นเลิศ พวกนี้จะเป็นคนแต่งตัวดี เขียนหนังสือสวย เป็นคนใจเย็น รักศิลปะ

(๒) **โทสจริต** หมายถึง พวกใจร้อน ทำอะไรเร็ว พูดเร็ว ทานอาหารเร็ว เขียนหนังสือหวัดทั้งไว้ ๓ วันอ่านไม่ออก ถ้าเราไม่รู้นิสัยกันก็อูเบกขาไม่ได้ เช่น คนราคจริตใจเย็นกับคนโทสจริตใจร้อนไปพักอยู่ห้องเดียวกัน ดูทีวีก็มีปัญหาแล้ว คนราคจริตเปิดทีวีช่องไหนจะดูช่องนั้น โฆษณาก็ดูเพราะสวยดี ถ้าให้คนโทสจริตถือรีโมทคอนโทรลเป็นได้เรื่อง เพราะเขาชอบเปลี่ยนช่องอยู่เรื่อย

(๓) **โมหจริต** หมายถึงพวกเฉื่อยชา คิดช้า ไม่ชอบฟังเรื่องยากเพราะกลัวสมองเมื่อย ถ้าต้องเรียนหนังสือมากก็ไม่ชอบ มักจะง่วงแล้วหลับในชั้นเรียนเป็นประจำ เรียนปริญญาตรีหลักสูตร ๔ ปี เขาหลับ ๒ ปี จบปริญญาได้เหมือนกัน เพราะถึงจะง่วงแต่ก็ไม่โง่

(๔) สัทธาจริต หมายถึง พวกเชื่อง่าย ถ้าพบเรื่อง อภินิหารแปลกแต่จริงเชื่อหรือไม่ พวกนี้จะเชื่อกันที ไม่ต้องรอพิสูจน์ พวกนี้จะบูชาเราเป็นพวกแรก คนประเภทนี้หูเบา มักจะถูกเพื่อนอำ อยู่เรื่อย ถ้าท่านคิดจะปล่อย ชาวลือ ต้องกระซิบบอกเพื่อนว่าลับ สุดยอด รู้แล้วเหยียบไว้ละ วันรุ่งขึ้นชาวลือจะไปถึงเพื่อนทุกคน

(๕) พุทธิจริต หมายถึงพวกใฝ่รู้ ช่างสงสัย เป็นพวกเจ้า ปัญหา เวลาเรียนหนังสือไม่ค่อยเชื่ออาจารย์ ช่างเถียงช่างถาม ไปประชุมสัมมนาที่ไหนถ้าวิทยากรเปิดโอกาสให้ถาม เขาจะยกมือถาม เป็นคนแรก ถามแล้วไม่รอฟังคำตอบ เพราะคิดจะถามข้อต่อไป

(๖) วิตกจริต หมายถึงพวกช่างกังวล สมมติว่าเราจะทำอะไรสักอย่างและต้องการ second thought ต้องไปถามคนจริตนี้ จะได้เรื่องทันที เขาจะชอบพูดคำว่าแต่... เช่นว่าคุณทำอย่างนี้ก็ดี แต่ว่ามันจะมีปัญหา เขาตัดสินใจไม่ได้ เป็นคนประเภทรักพี่เสียดายน้อง ทางนี้ก็จะไป ทางนั้นก็ไป เลยไม่ตัดสินใจ

รวมความว่า จริตมี ๖ แบบ ลองตรวจดูสิว่าตัวท่านและ เพื่อนๆ อยู่จริตอะไร นั่นคือ

- (๑) ราคะจริต รักสวยรักงาม
- (๒) โทสะจริต ใจร้อน
- (๓) โมหะจริต เฉื่อยชา
- (๔) สัทธาจริต เชื่อง่าย
- (๕) พุทธิจริต ใฝ่รู้
- (๖) วิตกจริต ช่างกังวล

บางคนฟังรายละเอียดแล้วรู้สึกว่าคุณเองเข้าได้เกือบทุกจริต จริตนี้ตรงกับเรา จริตนั้นก็ตรงกับเรา ใครที่คิดว่าตัวเองเป็นได้ทุกจริตเขาเรียกว่า**วิกลจริต** คือไม่อยู่กับร่องกับรอย วันนี้มาจริตนี้ พรุ่งนี้มาจริตนั้น พยากรณ์ลำบาก ไม่มีใครหรอกที่เป็นทุกจริต มีแต่พวกจริตผสม ดังที่ท่านกล่าวไว้ใน*คัมภีร์วิมุตติมรรควา*^{๑๕}

(๑) รากจริตกับสังขารจิตรวมกันเป็นหนึ่ง

คนสังขารจิตที่เขื่อง่ายมักจะเป็นรากจริตคือรักสวยรักงามอีกด้วย เพราะคนทั้งสองจริตนี้ มีลักษณะตั้งเข้ามา มักจะมองด้านดี เขาจะเขื่อง่ายและจะมองด้านสวยงามประทับใจจนเป็นจริตผสม

(๒) โทสจริตกับพหุธิจริตรวมกันเป็นหนึ่ง

ส่วนคนโทสจริตเป็นพวกผลักรอก ชอบจับผิด มักเห็นอะไรไม่ถูกใจ คล้ายกับคนพหุธิจริตคือพวกฉลาด เจ้าปัญญา ที่เป็นพวกผลักรอกเหมือนกัน เขามักจะเห็นอะไรไม่ถูกต้องตามหลักการ พอเห็นว่าไม่ถูกต้องไม่ทันใจ มักจะหงุดหงิดกลายเป็นโทสจริต นั่นคือคนฉลาดมักใจร้อน

(๓) โมหจริตกับวิตกจริตรวมกันเป็นหนึ่ง

คนวิตกจริตที่เป็นพวกช่างกังวลอาจเนื่องเพราะโมหะคือเมฆาข้อมูล ทำให้ตัดสินใจลำบาก

ถ้าจะพูดให้ถูกจริตคนฟัง เราต้องใช้วิธีการต่างกัน กล่าวคือ คนรากจริตชอบคนที่พูดไพเราะ อ่อนหวาน คนโทสจริตชอบคนที่พูดพูดกระชับไม่เยิ่นเย้อยืดเยื้อ คนโมหจริตชอบคนที่พูดโดยยกตัวอย่างประกอบ หรือใช้อุปกรณ์ช่วย คนสังขารจริตชอบคนที่อ้าง

พุทธพจน์หรือคำพูดของบุคคลสำคัญ คนพุทธิจริตชอบคน ที่พูดมีสาระหรือเป็นวิชาการ คนวิตกจริตชอบคนที่พูดแยกแยะประเด็นปัญหาและเสนอทางออกให้ด้วย

ในการปฏิบัติธรรม เราควรเลือกวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องกับจริต จึงจะก้าวหน้าไปได้เร็ว พระพุทธเจ้าทรงสอนวิธีปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับจริตไว้ดังนี้^{๑๖}

(๑) คนราคะจริตควรปฏิบัติอสุภกรรมฐาน พิจารณาสิ่งทั้งหลายให้เห็นเป็นของไม่สวยงาม

(๒) คนโทสะจริตควรเจริญเมตตาภาวนา คือ หมั่นแผ่เมตตา

(๓) คนโมหะจริตควรหมั่นถามปัญหา ฟังธรรมและสนทนาธรรม

(๔) คนสัทธาจริตควรระลึกถึงเรื่องดีงามเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา เช่น พุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ สีลานุสติ

(๕) คนพุทธิจริตควรพิจารณากำหนดธาตุ ๔ ให้เห็นสิ่งทั้งหลายโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

(๖) คนวิตกจริตควรเจริญอานาปานสติ คือ กำหนดลมหายใจเข้า-ออก

ความสำคัญของกัลยาณมิตร

การคบเพื่อนต้องอาศัยศิลปะของการอ่านคนออกจนรู้จักกันดี เพื่อนแท้ย่อมมีน้ำใจต่อกัน คือมีเมตตาที่เกิดจากการมองแง่ดี กรุณาที่เกิดจากการมองแง่ดีด้วย มุทิตาเอิบอาบซึมซาบพลอยยินดี

ไม่อิจฉา ริษยากันและอุเบกขาคือความรู้สึกเป็นกลางวางเฉยในบางครั้งเพราะรู้จักนิสัยของกันและกัน ธรรมะเหล่านี้ทำให้คนคบกันได้นาน เมื่อพบคนที่มีน้ำใจเช่นนี้แล้วต้องรักษาความเป็นเพื่อนไว้อย่างดี พระพุทธเจ้า ถือว่าความเป็นเพื่อนที่ดีมีความสำคัญมากต่อความเจริญก้าวหน้าในทางธรรม เพื่อนดีในทางธรรม ท่านเรียกว่า **กัลยาณมิตร**

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *สกลเมว ทิทั อานนท พุรหมจรรย์ ยทิทั กุลยาณมิตตตทา กุลยาณสหายตทา กุลยาณสมุปวงกตทา ความเป็นผู้มีมิตรดี สหายดี พวกพ้องดีนี้เป็นเนื้อเป็นตัวทั้งหมดของพรหมจรรย์ คือพระศาสนาทีเดียว*^{๑๗}

หมายความว่าถ้าไม่มีมิตรดี ไม่มีสหายที่ดี พุทธศาสนาเกิดไม่ได้เพราะจะไม่มีผู้บรรลุธรรมตามรอย พระยุคลบาทพระพุทธเจ้า มีแต่พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง พระสาวกทั้งหลายต้องอาศัยพระพุทธเจ้าเป็นอาจารย์เป็นกัลยาณมิตรคอยแนะนำจึงบรรลุธรรมได้ แม้พระสาวกจะมีปัญญามากเพียงใด ก็ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ด้วยตนเอง ท่านยังต้องอาศัยกัลยาณมิตรคือพระพุทธเจ้าช่วยแนะนำสั่งสอนอบรม จึงสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระสาวกทั้งหลายที่สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในช่วง ๒๕๔๐ ปีที่ผ่านมาล้วน มีครูบาอาจารย์ทั้งหลายเป็นกัลยาณมิตรเป็นสหาย ธรรมแนะนำการปฏิบัติธรรมสืบเนื่องมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ถ้าเมื่อใดครูบาอาจารย์เลิกสอนเลิกเป็นกัลยาณมิตร เมื่อนั้นการสืบต่อพระพุทธศาสนาก็จะขาดสาย

ในทำนองเดียวกัน ความเจริญก้าวหน้าและความยั่งยืนของ
หมู่คณะก็ต้องอาศัยความเป็นกัลยาณมิตรที่ร่วมทำกิจกรรมเพื่อสร้าง
ความดีงามให้แก่หมู่คณะและแก่สังคมส่วนรวม การรวมกลุ่มเป็น
กัลยาณมิตร ดังกรณีของท่านทั้งหลายมิใช่จะเกิดขึ้นได้ง่าย ล้วน
ต้องอาศัยกาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์น้ำใจ เมื่อสร้างกลุ่มกัลยาณ
มิตรได้แล้วเช่นนี้ต้องรักษาไว้ให้ดี มีภาษิตอุทานธรรมว่า

อันเพื่อนคิมี่หนึ่งถึงจะน้อย
ดีกว่าร้อยเพื่อนคิดริษยา
แม้เกลือหยิบหนึ่งน้อยค้อยราคา
ยังดีกว่าน้ำนคิมเต็มทะเล

วันนี้ท่านทั้งหลายมาเป็นประจักษ์พยานของความเป็น
กัลยาณมิตรที่น่าชื่นชมนิยมยกย่อง ท่านทั้งหลาย เป็นสหายกันมา
ตั้งแต่เรียนระดับอนุบาล คือเป็นเพื่อนที่เล่นสนุกสนานด้วยกันจนถึงทุก
วันนี้เพราะแต่ละท่าน ต่างมีธรรมะประจำใจดังที่ได้บรรยายมา พอ
สมควรแก่เวลา

ในท้ายที่สุดนี้ขออ้างคุณพระศรีรัตนตรัย คือพระพุทฺธคุณ
พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และกุศลความดี ที่ได้บำเพ็ญร่วมกัน
จงมารวมกันเป็นตบะเป็นเดชะเป็นพลวปัจจัย อำนวยพรให้มิตร
ภาพของท่านทั้งหลายได้เป็น ปึกแผ่นแน่นแฟ้นนำความสุขความ
เจริญมาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป และขอให้ทุกท่านที่มาร่วมงานจงเจริญด้วย
อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธนาสารสมบัติ ปรารณาสິงฺได
ที่ชอบประกอบด้วยธรรม ก็ขอให้ความปรารณานั้นๆ จงพลันสำเร็จ
ตลอดกาลนานเทอญ.

เชิงอรรถ

๑. อัง. จตุกก. ๒๑/๑๙๑/๒๕๓.
๒. “เมตตตายตีติ มิตฺโต. เมตฺตี ปจฺจุปฏฺจเปติ สีเนหํ กโรตีติ อตฺถโธ.” ขุ.ชา.อ.๒/๑๙๓.
๓. “สพฺพกิจฺจานํ เอกโต กรณวเสน สพฺพอิริยาปถेषु สห คจฺจตีติ สหาโย.” ขุ.ชา.อ.๒/๑๙๓.
๔. กาฬกณฺณิชาตกํ. ขุ.ชา. ๒๗/๘๔/๒๗.
๕. ขุ.ธ. ๒๕/๒๕/๔๒.
๖. Jack Canfield & Mark Victor Hansen, Chicken Soup for the Soul, Health Communications, Inc., 1993. pp. 37-39.
๗. พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ปรัชญากรีก, พิมพ์ครั้งที่ ๓, สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๐, หน้า ๒๕๗-๘.
๘. ประเภทของเพื่อนต่อไปนี้ สรุปลความจากลิตาลกสูตร ที.ปา. ๑๑/๑๘๕-๑๙๗/๑๙๙-๒๐๓.
๙. เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สามก๊ก เล่ม ๑, ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๓๕, หน้า ๗๘-๙.
๑๐. เสฐียรโกเศศ, หิตอปเทศ, บรรณาการ, ๒๕๐๗, หน้า ๔๖.
๑๑. ที.ปา. ๑๑/๓๒๐/๒๖๐.
๑๒. พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, อนุทินธรรมะ : ธรรมะสำหรับ ๓๖๕ วัน, มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐, หน้า ๕.

๑๓. ตามแนว วิสฺสุทฺธิ. ๒/๑๒๕.
๑๔. วิสฺสุทฺธิ. ๑/๑๒๘ ; จุฬนิกาย(ขุ.จุฬ. ๓๐/๔๙๒/๒๔๑) กล่าวถึงจรีต ๖ ไว้เช่นกัน แต่เรียกพุทธิจรีตว่า ญาณจรีต.
๑๕. พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ (แปล), วิมุตติมรรค, สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๓๘, หน้า ๕๖.
๑๖. ตามแนว ขุ.จุฬ. ๓๐/๔๙๒/๒๔๑ ; ส่วน วิสฺสุทฺธิ ๑/๑๔๔ มีรายละเอียดต่างกันไปบ้าง
๑๗. ส.ส. ๑๕/๓๘๒/๑๒๗.

ยากเข็ญ

บันทึกการเดินทางทุกอย่างก้าว
ตำนานยาวสืบสานวงการสงฆ์ .
ศิษย์ตถาคตผู้ตื่นธรรมยืนยง
รณรงค์ความดีศักดิ์ศรีงาม

มีเคียววงเคียวหวังรั้งตำแหน่ง
ไข่ออกแรงดันดันเพื่อคนขาม
จากผลงานผ่านมากู่อาราม
คือหนึ่งนาม "กมล" คนคู่ธรรม

โบสถ์วิหารลานเจดีย์ทิวสุข
คงลิ้มทุกข์พลอยปลื้มเหมือนดื่มด่ำ
ฉลองพัทธศตวรรษรัตนานำ
แทนถ้อยคำยินดีด้วยอำนาจพร

ให้มีโชคสมหวังประดังสุข
ข้ามพันทุกข์นามระบือชื่อกระฉ่อน
ในยุคแห่งอวมงคลจลนร้อน
ท่านช่วยถอนกิเลสหาหน้าที่ควร

บันทึกกลอนร้อนมาจากฟ้าสวย
เพื่อร่วมอวยพรให้จากใจด่วน
ไม่ต้องมาปะพบและทบทวน
ทุกคำล้วนอยากบอกว่า... สาธุเทอญ.